अध्याय 2 : शब्दपरिचयः II

प्रश्न 1:

(क) उच्चारणं कुरुत।

छात्रा	लता	प्रयोगशाला	लेखिका
शिक्षिका	पेटिका	माला	सेविका
नौका	छुरिका	कलिका	गायिका

उत्तर:

स्वयं करें–

(ख) चित्राणि दृष्ट्वा पदानि उच्चारयत।

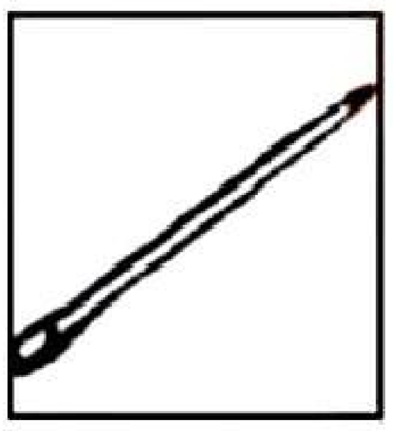

सूचिका

पिपीलिका

कुञ्चिका

द्विचक्रिका

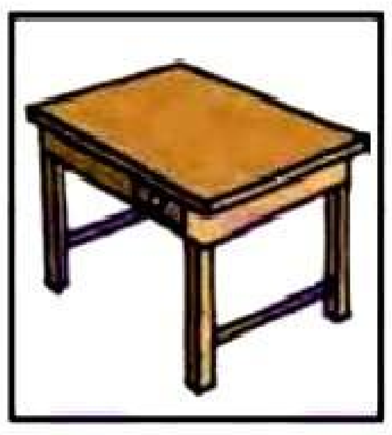

उत्पीठिका

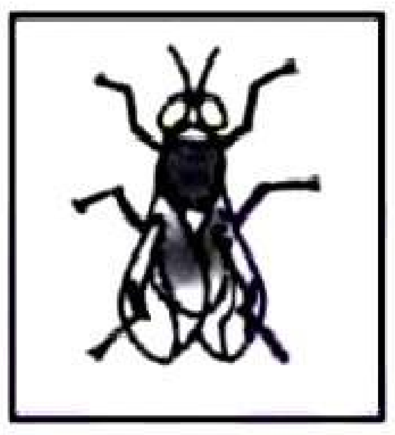

मक्षिका

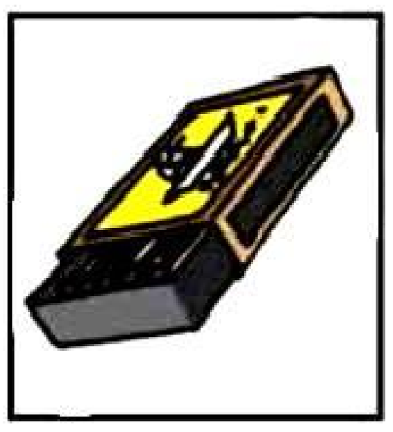

अग्निपेटिका

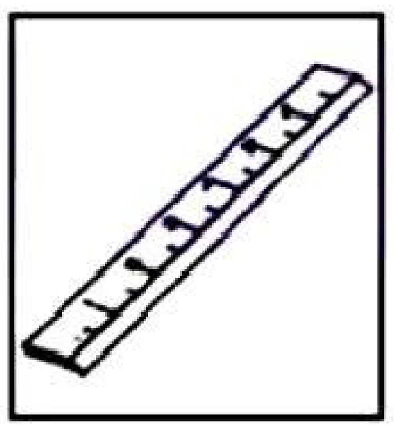

मापिका

वीणा

उत्तर:

स्वयं करें–

प्रश्न 2:

(क) वर्णसंयोजनं कृत्वा पदं कोष्ठके लिखत–

यथा– क् + उ + र् + उ + त् + अ:	=	कुरुत:
उ + द् + य् + आ + न् + ए	=	
स् + थ् + आ + ल् + इ + क् + आ	=	
घ् + अ + ट् + इ + क् + आ	=	
स् + त् + र् + ई + ल् + इ + ङ् + ग् + अ:	=	
म् + आ + प् + इ + क् + आ	=	

उत्तर:

यथा– क् + उ + र् + उ + त् + अ:	=	कुरुत:
उ + द् + य् + आ + न् + ए	=	उद्याने
स् + थ् + आ + ल् + इ + क् + आ	=	स्थालिका
घ् + अ + ट् + इ + क् + आ	=	घटिका
स् + त् + र् + ई + ल् + इ + ङ् + ग् + अ:	=	स्त्रीलिङ्ग:
म् + आ + प् + इ + क् + आ	=	मापिका

(ख) पदानां वर्णविच्छेदं प्रदर्शयत–

यथा– कोकिले = क् + ओ + क् + इ + ल् + ए

(को) (कि) (ले)

चटके = ...

धाविका: = ...

कुञ्चिका = ...

खट्वा = ...

छुरिका = ...

उत्तर:

चटके	=	च् + अ च	ट् + अ ट	क् + ए के
धाविका:	=	ध् + आ धा	व् + इ वि	क् + आ: का:
कुञ्चिका	=	क् + उ कु	ञ् + च् + इ ञ्चि	क् + आ का
खट्वा	=	ख् + अ ख	ट् + व् + आ ट्वा	
छुरिका	=	छ + उ छु	र् + इ रि	क् + आ का

प्रश्न 3:

चित्रं दृष्ट्वा संस्कृतपदं लिखत-

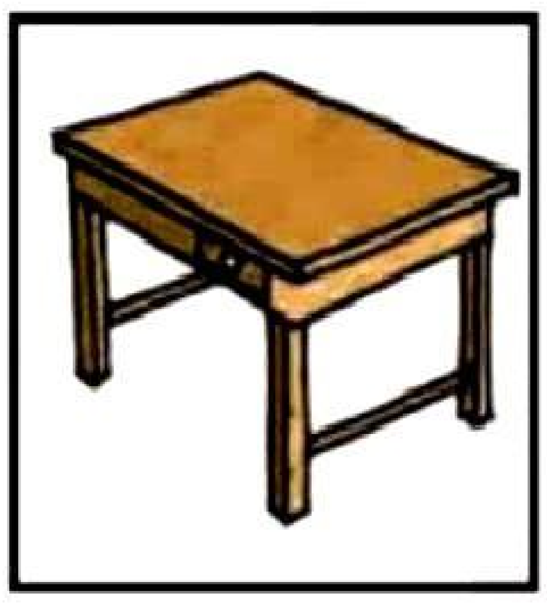

....

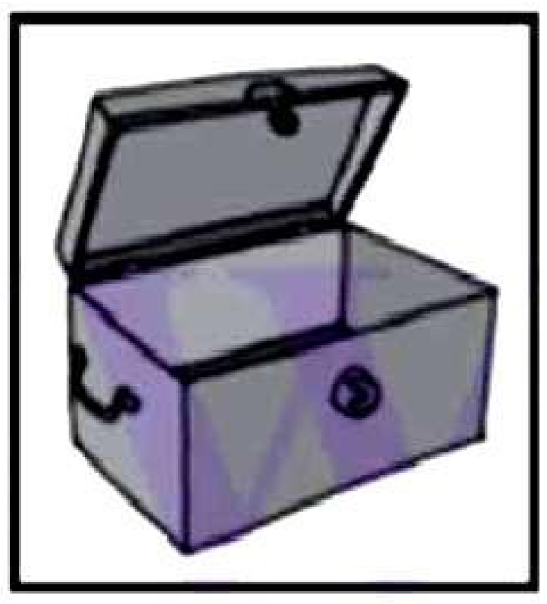

....

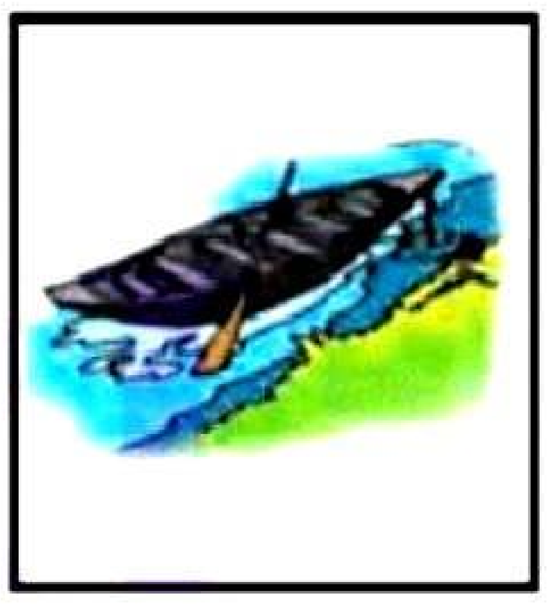

....

....

....

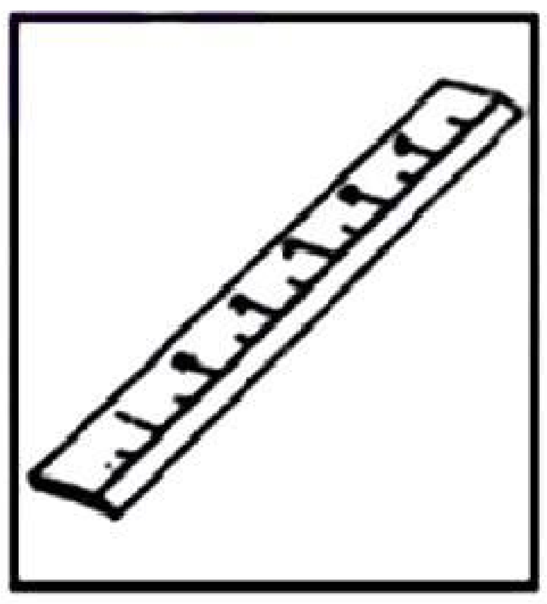

....

उत्तर 3:

..उत्पीठिका..

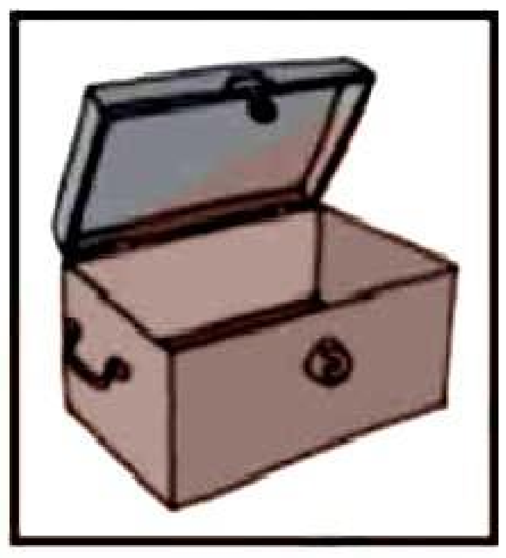

...पेटिका...

....नौका....

...चटका...

....वृद्धा....

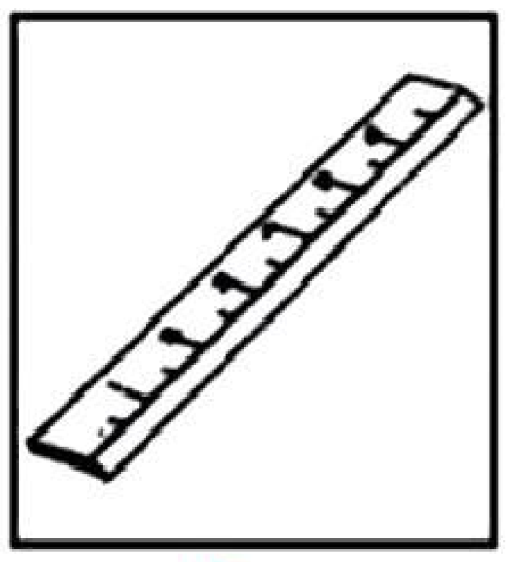

..मापिका..

प्रश्न 4:

वचनानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत-

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा-	लता	लते	लता:
	गीता	....	....
	....	पेटिके	....
	....	....	खट्वा:
	सा	....	....
	....	रोटिके	....

उत्तर 4:

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा-	लता	लते	लताः
	गीता	गीते	गीताः
	पेटिका	पेटिके	पेटिकाः
	खट्वा	खट्वे	खट्वाः
	सा	ते	ताः
	रोटिका	रोटिके	रोटिकाः

प्रश्न 5:

कोष्ठकात् उचितं शब्दं चित्वा वाक्यं पूरयत-

यथा- **बालिका** पठति। (बालिका/बालिकाः)

(क) .... चरतः। (अजाः/अजे)

(ख) .... सन्ति। (द्विचक्रिके/द्विचक्रिकाः)

(ग) .... चलति। (नौके/नौका)

(घ) .... अस्ति। (सूचिके/सूचिका)

(ङ) .... उत्पतन्ति। (मक्षिकाः/मक्षिके)

उत्तर 5:

(क) ……………… चरतः। (अजाः/अजे)

(ख) ……………… सन्ति। (द्विचक्रिके/द्विचक्रिकाः)

(ग) ……………… चलति। (नौके/नौका)

(घ) ……………… अस्ति। (सूचिके/सूचिका)

(ङ) ……………… उत्पतन्ति। (मक्षिकाः/मक्षिके)

प्रश्न 6:

सा, ते, ताः इत्येतेभ्यः उचितं सर्वनामपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

यथा- लता अस्ति।	-	**सा** अस्ति।
(क) महिलाः धावन्ति।	-	………… धावन्ति।
(ख) सुधा वदति।	-	………… वदति।
(ग) जवनिके दोलतः।	-	………… दोलतः।
(घ) पिपीलिकाः चलन्ति।	-	………… चलन्ति।
(ङ) चटके कूजतः।	-	………… कूजतः।

उत्तर 6:

यथा- लता अस्ति।	-	**सा** अस्ति।
(क) महिला: धावन्ति।	-	……ता:…… धावन्ति।
(ख) सुधा वदति।	-	……सा…… वदति।
(ग) जवनिके दोलत:।	-	……ते…… दोलत:।
(घ) पिपीलिका: चलन्ति।	-	……ता:…… चलन्ति।
(ङ) चटके कूजत:।	-	……ते…… कूजत:।

प्रश्न 7:

मञ्जूषात: कर्तृपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

लेखिका	बालक:	सिंहा:	त्रिचक्रिका	पुष्पमाला:

(क) …………… सन्ति।

(ख) …………… पश्यति।

(ग) …………… लिखति।

(घ) …………… गर्जन्ति।

(ङ) …………… चलति।

उत्तर 7:

(क) ¨पुष्पमाला: सन्ति।

(ख) ""बालक:"" पश्यति।

(ग) ""लेखिका"" लिखति।

(घ) """"सिंहा:"""" गर्जन्ति।

(ङ) "त्रिचक्रिका चलति।

प्रश्न 8:

मञ्जूषात: कर्तृपदानुसारं क्रियापदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

गायत:	नृत्यति	लिखन्ति	पश्यन्ति	विहरत:

(क) सौम्या ....।

(ख) चटके ....।

(ग) बालिके ....।

(घ) छात्रा: ....।

(ङ) जना: ....।

उत्तर 8:

(क) सौम्या ....नृत्यति......।

(ख) चटके ...विहरत:...।

(ग) बालिके .गायत:...।

(घ) छात्रा: ...लिखन्ति...।

(ङ) जना: ....पश्यन्ति...।